

Jordi Sarsanedas (Barcelona, 1924), narrador i poeta, premi d'Honor de les Lletres Catalanes, va morir el dia 16 de novembre a Barcelona. L'autor de 'Mites' deixa una obra personal i rigorosa.

L'home callat i observador que veia el que ningú més no veia

Jordi Sarsanedas deia que no havia escrit cap dietari perquè per escriure un dia trigaria més d'un dia. Veia massa coses. Ho veia tot, i veia el que els altres no veien. Potser perquè observava, mirava i callava. I si havia de parlar, ho feia perquè no hi tenia més remei, forçat pel convencionalisme de la convenció social. Si hi ha hagut una persona en aquest país de xerraires que ha callat, mirat i observat més que ningú, ha estat el senyor Jordi Sarsanedas.

L'any 1954, amb trenta anys, va demostrar que veia el que els altres no veien amb *Mites*, una obra mestra, irreplicable i sorprenent de la narrativa catalana i un llibre que circularia per tot el món si el seu autor fos francès. I ho tornaria a demostrar només fa un any, quan ja en tenia més de vuitanta, amb el seu darrer llibre, *Una discreta venjança* (Edicions 62), un altre llibre revolucionari, literàriament revolucionari, perquè tornava a fressar camins narratius inèdits.

La majoria de contes d'aquest recull barrejaven, en graus diversos per a cada text, quatre camps: el relat de ficció, el relat memorialístic, la crònica i la de l'article assagístic. Amb mà ferma, feia

avançar l'acció pels quatre terrenys, en una simbiosi de gèneres formidable, i amb una tècnica per seduir el lector, envejable.

Sabia escriure. Potser per això, la seva obra novel·lística, massa encotillada, massa convencional, és la més secundària de la seva extensa producció: lligat de mans, no va poder implicar-s'hi com es va implicar amb el conte i el poema.

Sabia escriure perquè, deia, hi havia estat preparat. Que a vint-i-un anys es trobés escrivint no havia de ser gaire sorprenent, comentava. Havia tingut la sort d'anar a una escola –durant la Re-

pública– que els posava a les mans els llibres de l'Associació Protectora d'Ensenyança Catalana i on el clima permetia que les lectures “fossin fetes de bona fe”. També va tenir la sort que a casa hi hagués llibres, volums de la Bernat Metge, Els Nostres Clàssics, els llibres taronja de Proa, poesia –Verdaguer, Carner, Sagarra, Salvat-Papasseit...– entre els autors més diversos, de Verne a Dostoievski, de Folch i Torres a Huxley.

Llegint “tumuluosament”, però “atenyent en cada lectura un cert nivell d'aprofitament, més alt o més baix, encara que fos baixíssim.” Després, a l'exili, vindrà l'ensenyament francès, el de les explicacions de textos. “És evident”, deia “que els encàrrecs de redacció escolar –narració, *dissertation*– acceptats amb bona fe, havien constituït un element d'aprenentatge no totalment desdenyable.”

Sarsanedas era hereu de la llengua literària noucentista, de tendència cultista. Esclau dels mots que salten de la pàgina per literaris i tenen el risc d'entrebancar la lectura, els va saber encaixar en una frase neta i directa, neta de faramella sintàctica, i així va guanyar la partida. Va jugar amb foc –les paraules–

però el prosista no va sortir-ne mai cremat, ni tan sols escaldat.

Així, doncs, els vint-i-un anys, s'havia trobat escrivint. “Amb alegre naturalitat i engrescament que no ambició declarada, entrava al joc de la vida literària, tanmateix sentit com a radicalment seriós”, deia.

Amb la mateixa naturalitat que va entrar al joc de la vida literària, en sortia un temps, per les ocupacions de la vida –professor de llengua i literatura francesa al Liceu Francès i secretari de redacció de *Serra d'Or*– i les activitats diverses que o bé creia necessàries o bé creia que hi podria ser útil, com va ser la presidència del PEN Català, el deganat de la Institució de les Lletres Catalanes i la presidència de l'Ateneu Barcelonès.

Això va afectar, constaten crítics i historiadors, la seva recepció. Com a poeta, fins que l'any 1989 Edicions 62 no li aplega tota l'obra –*Fins a un cert punt (Poesia 1945-1989)*– només un llibre, *La Rambla de les Flors*, premi Óssa Menor 1954, va tenir i trobar una difusió normal. Tots els altres, recordava Alex Broch en el pròleg, van escollir el camí de les edicions minoritàries, de difícil localització. El prologuista parlava d'una doble marginalitat. Primer, per de ser un poeta de migrada difusió. I, en segon lloc, per haver fet una poesia diferent, escrita per un poeta que, inicialment, se situa al marge dels corrents dominants de la poesia. A partir del volum d'Edicions 62, però, l'obra poètica de Sarsanedas ja va utilitzar els camins normals de divulgació, gràcies sobretot a l'editorial Proa.

La poesia de Sarsanedas, com que no és ni narrativa ni descriptiva, plantejava problemes de recepció no només comercial, també literària. És una poesia atenta més al vers que al conjunt, que busca, com l'artista abstracte, el cripticisme de les imatges, i això la fa exòtica.

Amb la mateixa naturalitat que, als vint-i-un anys va començar a escriure, va passar dels primers poemes als primers relats. Quan els va tenir escrits, va trobar un parell de frases, les reflexions “teòriques” que justificaven el títol però que no li havien estat necessàries per construir els originals relats: “El mite és principalment aquella mena de literatura en la qual els personatges i els fets tenen al voltant seu una aura de rara i pro-

digiosa significació". I la segona, que els relats es trobaven a mig camí entre el somni i la literatura –no mítica.

A l'hora d'estudiar la seva obra, un estudi gens fàcil, caldrà tenir sempre en compte que, al darrere de l'escriptor hi havia un artista plàstic vocacional. Els primers poemes que va escriure van ser exposats, manuscrits amb tinta xinesa en fulls de paper de dibuix, en una galeria. Quan comentava qui era i perquè escrivia deia que sempre es va sentir a frec de les arts plàstiques. I no únicament perquè l'hi hagués avesat el seu pare, introductor a Catalunya de l'art de l'*urushi*, la laca japonesa, ni per què la seva dona, Núria Picas, fos pintora.

Ho va demostrar quan, des de *Serra d'Or*, va comentar les obres d'art que il·lustraven les portades de la revista, un model de comentari artístic que, malauradament, no s'estila: cal, per una banda, saber escriure com sabia fer-ho ell i, per l'altra, ser capaç de comentar tota mena d'art, el modern inclòs, sense caure, per una banda, en el tòpic resclosit i, per l'altra, en el ridícul més estrepitos.

Com el pintor, que veu el que la gent no veu, Sarsanedas, des de la mirada,

veia l'aura de rara i prodigiosa significació que els personatges i els fets tenen al seu voltant.

La mirada també era present en els seus poemes. Ho deia Alex Borch. La seva poesia és una poesia que s'escriu tenint en compte la mirada. La projecció de l'home que mira l'entorn, que mira l'altre home, sobretot "l'altre senzill", el subjecte anònim. "Per aquesta mirada solidària –escriu el crític– penetra a la poesia de Jordi Sarsanedas la persona humana immersa en la seva quotidianitat. El poeta se sent a prop de l'altre home i en fa, d'aquesta relació, matèria poètica. No d'altra manera s'ha d'entendre el seu famós vers "I baixem al carrer", de *La Rambla de les Flors*, el nom de carrer més conegut de Barcelona, perquè la ciutat, l'home que l'habita, és una part important de la seva poesia. Baixar al carrer vol dir viure al carrer, viure amb l'home i transcriure el seu pols humà." Però també caldria dir que a aquest home del carrer, desconegut, només el mirava, no hi parlava.

Els seus *Mites* es troben a mig camí del somni? Cal discutir-ho. El somni no ho explica tot, o ho explica massa fàcil-

ment, i Sarsanedas no era un narrador fàcil d'explicar. Posats a analitzar-lo pam a pam, podem descobrir coses més precises i concretes: un estil segur i personal, una original barreja de precisió i elegància, d'una banda, i de la més pura quotidianitat, amb el recurs a les frases fetes i als tòpics, de l'altra, sense oblidar la presència d'una civilitzada ironia, com diu el *Nou Diccionari 62 de la Literatura Catalana*. Però hi ha alguna cosa més que és difícil de descriure, d'indicar. Potser un comportament moral? Una timidesa?

La timidesa explica que, quan volia enfrontar-se amb l'home cara a cara –és a dir, quan feia de novel·lista–, s'avergonyia. Llavors es frenava i deixava de ser qui era. La timidesa explica que volgués veure l'aura de les persones, més que les persones. Amb l'aura de les persones podia mantenir converses més lliures, més netes de convencionalismes, és a dir, totalment netes d'hiprocresia social. Podia establir-hi noves regles de joc, imposar-hi les seves. L'altre, l'home observat, no ho sabia.

Lluís Bonada